

Ett nytt museum 1924

1920 fick Eskilstuna stad en gåva av lantbrukaren Erik J Andersson (1855-1921) i Gultbrunn. Gåvan var en samling fornfynd och vardagsföremål från landsbygden. För att kunna visa föremålen behövdes ett museum och ett antal byggnader från landsbygden köptes därför in. Eskilstuna stad ville visa hembygdens historia och skapa en bondgård från 1800-talet. Sörmlandsgården öppnade 1924.

Flera liknande friluftsmuseer skapades under denna tid, exempelvis Vallby i Västerås och Torekällberget i Södertälje, samtliga med Skansen i Stockholm som förebild.

Ladugården, logen och vagnsboden förstördes helt av en brand 1983. Därefter ersattes dessa av nyinköpta gamla byggnader från olika delar av Sörmland.

Idag finns Erik "Gultbrunn" Anderssons föremål i Eskilstuna stadsmuseums samlingar. 2001 började föreningen Sörmlandsgårdens vänner bedriva verksamhet här med stöd av Eskilstuna stadsmuseum.

Byggnaderna ägs av Eskilstuna kommun och förvaltas av Eskilstuna Kommunfastigheter.

Välkommen till Sörmlandsgården

Välkommen till friluftsmuseet Sörmlandsgården! Här kan du se hur en typisk mellansvensk gård från tidigt 1800-tal kunde se ut.

En gång myllrade det av liv i dessa ladugårdar och bostadshus. Djur som kor, hästar, oxar, grisar, höns och får sköttes av pigor och drängar. Nog stod kaffepannan på spisen tidigt om morgonen. Därtill skulle bröd bakas, kläder lagas och tvättas, tyg vävas, ved och vatten bäras in, djur slaktas, åkrar brukas och skördas, smör kärnas, öl bryggas och mycket mer. Allt varierade givetvis beroende på vilken årstid det var. Men när mörkret föll fick man sova. I bästa fall på en välbäddad säng med halm eller tagelmadrass, helst utan löss. Men trångt kunde det vara, att dela plats i en utdragssoffa var inte ovanligt.

1 Grindastugan

En parstuga i två våningar från tidigt 1800-tal. Parstugor är symmetriskt byggda, en hall eller så kallad förstuga är placerad i mitten av huset och på var sida om den finns två rum. Bakom förstuga finns ytterligare ett rum. Just den här parstugan är byggd i två våningar. Flyttad 1921 från Nergården i Västergrinda by, Lilla Malma socken, Malmköping.

2 Hagnestastugan

Ett bostadshus av typen parstuga. Den lägre (norra) delen är troligtvis från 1600-talet och den högre (södra) från 1700-talet. Det här huset har till skillnad från Grindastugan bara en våning. Före 1800-talet var det ovanligt med tvåvåningshus hos de sörmländska bönderna. Flyttad från Hagnesta i Kloster socken, Eskilstuna.

3 Mästaboden

Ett hus av typen loftbod. De två rummen på övervåningen/loftet förbinds av en så kallad svalgång eller loftgång. Övervåningen kunde användas som bostad. Eldstäder saknas. Loftboden är en mycket gammal hustyp som förekommer sedan medeltiden. Flyttad 1921 från Mästa gård i Kloster socken utanför Eskilstuna.

4 Bod

5 Stall

Här fanns gårdens hästar. Hästar användes när åkrarna skulle brukas och när något eller någon skulle transporteras. De var snabbare och mer allsidiga än oxarna. Det här stallet är en gåva från bröderna Johnson i Hälby, Gillberga socken, Eskilstuna. Stallet har vasstak. Dörrarna är de ursprungliga.

6 Svinhus

Svin fanns på gården för att deras kött kunde ätas. Under den varma årstiden fick de gå ute och leta föda. Ibland försågs de med nosring för att de inte skulle böka upp jorden utan bara äta det som låg på marken. Dåtidens svin påminde mer om vildsvin till utseendet. Svinhuset är flyttat hit 1929 från Eskilstuna stad.

7 Dass

8 Vagnsbod

Här förvarades gårdens vagnar och jordbruksredskap. Vagnar drogs av hästar eller oxar och användes inom jordbruket, när till exempel hö skulle köras hem från fältet. Här förvarades också de vagnar som drogs av hästar och som tog folket på gården till exempelvis kyrkan. Efter branden 1983 byggdes en ny vagnsbod, som blev en blandning av gammalt och nytt. Den är i stort sett byggd utan spik. Portarna är nytillverkade.

9 Loge

I logen tröskades säden, att tröska innebär att skilja fröna från skalen. Numera görs det direkt ute på åkern i skördetröskan. Den första logen förstördes i branden 1983. En ny loge köptes från Råby i Västermo socken, Eskilstuna. Årtalet 1753 finns inristat på en av timmerstockarna. Har kompletterats med delar från andra byggnader. Taket är gjort av vass.

10 Ladugård

Här finns det plats för ungnöt, kalvar, kor och får. Höskulle finns på övervåningen. Oxen, som var en kastrerad tjur, användes som dragdjur i jordbruket. Den var starkare än hästen och billigare att utfodra. Oxen var också viktig på grund av köttet, som kunde mätta många magar. Ladan som står här nu kommer från Körsbärshagen i Härads socken, Strängnäs. Den kan vara byggd på 1860-talet. Ladnan har kompletterats med delar från andra byggnader.

11 Linbastu

Liksom smedjan placerades bastun på grund av sin brandfarlighet gärna en bit ifrån gården. Linet som är en växt torkades i en sådan här bastu för att man sedan skulle kunna bearbeta det och slutligen göra garn av det. Förr i tiden var kläder vanligtvis tillverkade av antingen lin eller ull och ibland bomull. Linbastun är hitflyttad 1929 från Skoga i Gillberga socken, Eskilstuna.

12 Tiondebod

Här förvarades den del, en tiondel, av jordbrukens produktion som skulle lämnas i avgift till prästen och kyrkan. Från 1527 gick en del av tiondet även till kronan. Byggnaden är egentligen ett härbre, en så kallad gavelbod i två våningar. Flyttad från prästgården vid Fors kyrka 1934.

★ Här är du

13 Rökhytt

Att röka mat är en av de äldsta metoderna för att förlänga hållbarheten. Här kunde exempelvis korv rökas med glödande enris. Stod tidigare vid Fjellskäfte i Floda socken, Katrineholm. Flyttad till Djurgården 1929. Gåva av agronom Herman von Celsing.

14 Torp

Den här enkelstugan är troligen byggd i slutet av 1700-talet. Den var tidigare ett torp som hörde till gården Södereka i Lista socken. Från början hörde också en ladugård med loge och en bod till torpet. Inköpt och skänkt till Eskilstuna stad av upphovsmannen till Sörmlandsgården, Erik Andersson i Gultbrunn, Eskilstuna.

15 Palkrog

En gästgivaregård från Palkrog i Ytterjärna, Södermanland. Flyttad hit 1922. Idag restaurang.

16 Herrgårdsbyggnad

Huset byggdes 1932 som museum i form av en karolinsk herrgård med säteritak. Tunafors herrgård i Eskilstuna var förebilden. Tidigare visades delar av Stadsmuseets samlingar i den här byggnaden. Numera är den privatägd.

17 Fornborg (Eskilstuna 249:1)

En fornborg med branta stup och rester av stenvallar, som byggts av människor någon gång på järnåldern (500 f kr-1050 e Kr). En fornborg kan till exempel ha använts som en slags samlingsplats, för att demonstrera makt, vid religiösa högtider, eller som en tillflykt i oroliga tider. På fornborgen finns ett antal terrasserings. Dessa skulle kunna vara gamla husgrunder. En mindre undersökning gjordes 1983, inga fynd kom fram då, men kol som hittades analyserades och kunde dateras till folkvandringstid (400-550 e Kr). I Eskilstuna kommun finns 43 stycken fornborgar enligt fornminnesregistret.

18 Gravfält (Eskilstuna 255:1)

Ett gravfält från järnåldern (500 f kr - 1050 e Kr) bestående av fem runda stensättningar. Minst en av stensättningarna har synlig kantkedja. En kantkedja är en cirkel av stenar som placerats runt graven. Storleken på stensättningarna varierar mellan tre och fem meter i diameter. Gravfältet är inte undersökt. Gravarna är svåra att upptäcka.

19 WC